

1984/85:142

Fredagen den 10 maj

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollen för den 2 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1984/85:145

Anf. 1 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela att eftersom interpellanten inte kan ta emot svaret den 10 maj, då jag hade avsett att besvara interpellationen, kommer svaret att lämnas fredagen den 31 maj.

3 § Svar på interpellation 1984/85:139 om planeringen för ett permanent Wasamuseum

Anf. 2 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Elisabeth Fleetwood har ställt följande två frågor angående planeringen av det nya Wasamuseet:

1. Hur långt har planeringen för en förläggning av Wasamuseet till Galärvarvet kommit?

2. Har i samband med planeringen några omständigheter framkommit som talar för en placering i Alkärrret?

Beträffande den första frågan vill jag inledningsvis nämna att regeringen i april månad 1984 gav byggnadsstyrelsen i uppdrag att projektera det nya Wasamuseet i huvudsaklig överensstämmelse med det bearbetade tävlingsförslaget "Ask", som innebär en placering i Galärvarvsdockan. Beslutet grundar sig på den redovisning som byggnadsstyrelsen lämnade om den genomförda arkitekttävlingen om ett nytt Wasamuseum.

Vidare vill jag nämna att byggnadsstyrelsen tillsammans med Stockholms kommun under mars månad i år anordnade en utställning i Kulturhuset i Stockholm om det nya Wasamuseet. Utställningen hade sin tonvikt på att visa hur det nya museet kommer att påverka stadsbilden i området.

För närvarande pågår alltså projekteringsarbetet i enlighet med regeringens uppdrag. Enligt vad jag inhämtat från byggnadsstyrelsen avser byggnadsstyrelsen att redan i sommar redovisa systemhandlingar för projektet och samtidigt begära uppdrag om utförande.

Regeringen har i årets budgetproposition beräknat medel för vissa förberedande arbeten för nybyggnad av museet. Enligt byggnadsstyrelsens tidsplan för projektet är det aktuellt att vissa markarbeten påbörjas vid årsskiftet 1985-1986.

Beträffande fråga 2 kan det vara intressant att först konstatera att byggnadsstyrelsen redan under våren 1980 gjorde jämförande studier mellan en förläggning av museet till Alkärrer resp. Galärvarvsdockan. Resultatet av undersökningen utföll till Galärvarvsdockans fördel. Bl. a. mot bakgrund härav angav den dåvarande regeringen i ett planeringsdirektiv till byggnadsstyrelsen att den fortsatta planeringen av museet skulle utgå från att skeppet placeras i dockan. Den därefter genomförda arkitekttävlingen med efterföljande bearbetning av de två vinnande tävlingsförslagen har bekräftat att en placering i Alkärrer skulle innebära betydande svårigheter med tanke på grundförhållandena vid platsen och därmed stora merkostnader för projektet.

Den nu fortsatta planeringen visar att en placering i Galärvarvsdockan är tekniskt mycket lämplig, att de fördelar som nämnts för en placering i Alkärrer även kan uppnås vid placeringen i dockan och att intrånget i Galärvarvsparken är begränsat. Mot bakgrund härav finner jag ingen anledning att ompröva det projekteringsuppdrag som lämnats till byggnadsstyrelsen.

Anf. 3 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att, i en som vanligt välfylld kammare, få tacka statsrådet Göransson för svaret på min interpellation beträffande planeringen för Wasamuseet. Jag kan tyvärr inte påstå att jag känner mig särskilt tillfreds. Låt mig i korta ordalag teckna bakgrunden till mina frågeställningar om planeringens fortskridande och eventuella indikationer på en förläggning till Alkärrer i stället för till Galärvarvsparken.

Under 1970-talet planerades och genomfördes en omvandling av Galärvarvsparken till ett efterlängtat grönområde för stockholmare och turister i allmänhet, men kanske för stadsdelen Östermalms invånare i synnerhet. Tanken att utnyttja parken för Wasamuseet hade ännu inte väckts. Ca 10 milj. kr. kostade parkens iordningställande skattebetalarna i Stockholm.

Först 1979 dök tanken på en förläggning av Wasa till Galärvarvet upp. Några – osäkert hur många – föll vid första anblicken för idén. Den gamla dockan skulle utgöra en naturlig "hemmahamn" för Wasa efter mer än 350 år.

Efter arkitekttävlingens genomförande fastnade majoriteten också för förslaget "Ask", förlagt just till dockan i Galärvarvet.

Motstånd fanns – starkt motstånd – men till det togs tyvärr inte någon hänsyn. Nog kan man tycka att Djurgårdsförvaltningens och Stockholms

*Om planeringen
för ett permanent
Wasamuseum*

skönhetsråds totala enighet i sitt avstyrkande av förläggningen till Galärvarvet borde ha utgjort ett memento för politikerna. Flera partiers företrädare har på olika nivåer motsatt sig förslaget. Bl. a. har moderater i Stadshuset och i Östermalmsföreningen agerat vid ett flertal tillfällen. Tre folkpartiföreningar har gjort gemensam sak med moderaterna, liksom enligt uppgift Stockholmspartiet och vpk i Stadshuset.

Herr talman! Som jag ser det är det mycket olyckligt att 1980-talets kanske största kulturfråga skall avgöras i oenighet. Vi som fruktar att Galärvarvsalternativet är sämre än alternativet Alkärret borde ha kunnat få en översyn av förslagen till stånd.

Vad grundar vi då vårt motstånd på? Låt mig först citera en del av vad Rådet för skydd för Stockholms skönhet anför i sitt yttrande från den 9 mars 1983:

”Med hänvisning till vad ovan sagts anser skönhetsrådet beträffande förläggningen som sådan, att en placering av Wasa-museet på galärvarvsdockan är omöjlig ur miljösynpunkt. Den av Stockholms kommun påkostade och nyligen utbyggda parkanläggningen, som beräknas för framtiden bli av stor betydelse, spolieras.

Vad läget beträffar finner skönhetsrådet att placeringen vid Alkärret är av flera skäl helt överlägsen förläggningen på dockan särskilt om, som nu tycks vara fallet, ytterligare område kan ställas till förfogande. Detta är den åsikt, som för övrigt sammanfaller med tävlingsjuryns välmotiverade utlåtande i den allmänna tävlingen. ---

Då frågan om Wasa-museets förläggning och utformning är av utomordentligt stor betydelse för Stockholms stadsbild och museibygnaden torde bli 80-talets förnämsta, offentliga arkitektoniska inslag i landet, anser skönhetsrådet att ansvaret fordrar ett ytterligare studium av frågan.

Då skönhetsrådet av angivna skäl är motståndare till en förläggning vid dockan och även ställer sig kritiskt mot utformningen av (F+F):s förslag vid det ur lägesynpunkt fördelaktigare belägna Alkärret, föreslås att de två arkitektlagen ges i uppdrag att inkomma med utformning av var sitt förslag till Wasa-museets förläggning till området vid Alkärret med angränsande landområde, varvid klart måste anges omfattningen av det utvidgade område som nu står till förfogande.”

Undertecknare av denna skrivelse, som jag således har citerat delar av, är Anders Nerman, representant för Samfundet S:t Eriks styrelse, Gert Lienhart, vice ordförande i skönhetsrådet, Aron Andersson, representant för Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Mats Edblom, representant för Svenska arkitekters riksförbund, Liss Eriksson, representant för Kungl. Akademien för de fria konsterna, Per Wästberg, invald i rådet av övriga ledamöter och sekreteraren, den icke okände förre stadsträdgårdsmästaren Holger Blom. Det är lätt att konstatera att stor sakkunskap måste finnas i skönhetsrådet.

Ståthållarämbetet avstyrker en förläggning till Galärvarvet med följande motivering:

”Ståthållarämbetet avstyrker bestämt att Galärvarvsdockan väljs såsom

*Om planeringen
för ett permanent
Wasamuseum*

plats för det nya Wasamuseet. Alkärrsområdet – särskilt om i detta räknas in det förutvarande nöjesfältsområdet – innebär väsentliga fördelar från miljösynpunkt. Sannolikt är Alkärrsläget fördelaktigt även från kostnadsynpunkt under förutsättning att hänsyn tas till samtliga med projektet sammanhängande kostnader.

Det svenska förslaget har givits en arkitektoniskt fördelaktigare utformning än det danska. Enligt Ståthållarämbetets mening bör därför undersökas om det är möjligt att anpassa det svenska förslaget till ett läge inom Alkärrsområdet.

Uppförandet av ett nytt Wasamuseum är huvudstadens viktigaste byggnadsfråga under 80-talet. Kanske inte vad beträffar investeringskostnadens storlek men väl med hänsyn till konsekvenserna för stadsmiljön. Mot denna bakgrund bör det vara självklart att mindre fördröjningar i den uppgjorda preliminära tidsplanen måste accepteras för att möjliggöra erforderlig omarbetning. Ej heller får marginella kostnadsökningar därvid tillmätas avgörande betydelse."

Jag skulle, herr talman, också vilja understryka att de inte okända personerna Sven Silow och Torbjörn Olsson deltagit i det här ärendets beredning inom ståthållarämbetet.

Föreningen Östermalm anför i en skrivelse till statsrådet Göransson i juni 1983:

"Föreningen anser att museibygnaden icke skall placeras i eller vid Galärvarvsdockan, utan i ett läge vid Alkärrret och på ett sådant sätt att man från förplatsen till Liljevalchs konsthall erhåller största möjliga fria utsikt mot vattnet."

Litet längre ner i sitt yttrande säger Föreningen Östermalm:

"Vid de gemensamma sammanträden vi hållit med Djurgårdens hembygdsförening har vi tillsammans alltmer förstått och framhållit Galärvarvsparkens stora betydelse, som ett av de få stora parkområden inom den centrala delen av Stockholm som har direkt kontakt med vatten.

Det är då mycket olyckligt att en byggnad som Wasa-museet, med sina mycket stora byggnadsvolymer, skall ta i anspråk en stor del av detta parkområde. – Samtidigt kommer den vackra Galärvarvskyrkogården att bli störd.

Galärvarvsdockan är uppenbarligen av underordnad betydelse för inplacering av regalskeppet. Vi anser att dockans kulturhistoriska betydelse är så stor att dockan bör bibehållas och förslagsvis kan den användas till inplacering av lämpliga museifartyg. – Dessutom kan tilläggas att Wasa aldrig byggts i docka."

Herr talman! Jag övergår nu till att redogöra för de tre problemställningar som jag ser som väsentliga i sammanhanget.

För det första: Dockan som man planerar att använda är ej tillräckligt stor. Och, som sagt, Wasa byggdes inte i en docka utan på landbacken. Bevarandet av dockan i dess nuvarande skick blir således omöjligt. Därmed stympas detta i och för sig fina kulturminne.

Den andra problemställningen är: Den nuvarande siluetten av Nordiska

*Om planeringen
för ett permanent
Wasamuseum*

museet från Strandvägen, från Skeppsholmen och från Skeppsbron samt från Blasieholmen försvinner. En 33 meter hög byggnad tränger sig emellan. Och tillåt mig tycka att det var anmärkningsvärt att ingen från byggnadsstyrelsen eller departementet hade tillfälle att närvara när Föreningen Östermalm med hjälp av lyftkranar och mellanliggande vajrar illustrerade Wasabyggnadens effekt på intilliggande kulturbyggnader. På marken markerade man också parkeringsplatser och tillfartsvägars intrång i kulturmiljön.

Det tredje problemet är trafikförsörjningen. Klarar Djurgårdsbron den ökade påfrestningen? Wasa har i dag närmare en halv miljon besökare per år. Utan konkurrens är det vårt mest besökta museum och, herr talman, det enda självbärande. Skulle det inte vara en fördel att vid Alkärrsalternativet kunna ta sig till museet utan bil eller buss och i stället med den tunnelbana som med säkerhet kommer att byggas, även om det dröjer ganska många år? Vi bygger ju Wasamuseet för lång tid framåt, kanske för ett sekel eller flera. T-banan går i dag till Kungsträdgården, och en förlängning till Allmänna Gränd över Skeppsholmen finns med i den framtida planeringen. Kan vi verkligen i dag bortse från de stora fördelar som en sådan utbyggnad kommer att utgöra i en framtid för Sveriges mest besökta kulturområde, södra Djurgården?

Herr talman! Jag skulle till statsrådet Göransson vilja ställa ett par kompletterande frågor.

Anser statsrådet Göransson att trafikförsörjningen till Wasamuseet skulle underlättas vid en förläggning enligt Alkärrsalternativet och därmed innebära en väsentlig miljövinst?

Den andra frågan är: Anser statsrådet Göransson att Stockholms skönhetsråds negativa bedömning av det planerade ingreppet i Stockholms stadsmiljö är obefogad?

Anf. 4 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Ett av de första ärenden som mötte mig när jag 1976 blev utbildningsminister var frågan om ett nytt Wasamuseum. De nuvarande lokalerna var från början ett provisorium, som skulle ersättas med ett permanent museum efter en tioårsperiod.

Den nuvarande dockan håller nätt och jämnt samman. Det har i flera år varit hög tid att ersätta provisoriet med en permanent museibygnad. Redan 1973 hade byggnadsstyrelsen redovisat ett lokalprogram för en sådan. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen uppdrog i juni 1976 åt byggnadsstyrelsen att planera och förbereda projektering av permanenta lokaler för Wasa.

I juli 1979 – under folkpartiregeringen – redovisade byggnadsstyrelsen detta program och bad om rätt att anordna en allmän arkitekttävling.

Under våren 1980 gjorde byggnadsstyrelsen förnyade studier av en förläggning till dels Alkärrret, dels Galärvarvet. Resultatet utföll till Galärvarvets fördel, med hänvisning till bl. a. följande faktorer:

- Galärvarvsdockan utgör en redan utsprängd volym. Ponton och sättar kan utnyttjas när Wasahallen byggs.

*Om planeringen
för ett permanent
Wasamuseum*

- Grundförhållandena vid Galärvarvet är bättre än vid Alkärret.
- Nuvarande museum störs mindre under byggnadstiden.
- Marken vid Galärvarvet är statlig. Vid en förläggning till Alkärret blir det fråga om markköp för ca 20 milj. kr.
- Kajer finns och planering är utförd på Galärvarvsområdet.

I september 1980 – under den andra trepartiregeringen – träffades en principuppgörelse mellan staten och Stockholms kommun som bl. a. innebar att kommunen och staten var överens om att planeringen för permanenta lokaler skulle avse en förläggning till Galärvarvsdockan.

I juli 1981 gav regeringen i uppdrag åt byggnadsstyrelsen att utföra fortsatt planering och förberedande projektering av permanenta lokaler för utställning av regalskeppet Wasa. Byggnadsstyrelsen bemyndigades samtidigt att anordna en allmän arkitektävling för projektet.

Herr talman! Jag har ansett det vara angeläget att redovisa att åtminstone sex olika regeringar, av varierande märke, har medverkat i detta ärende. Övertygande sakskalet har vid flera tillfällen redovisats för en placering av det nya museet till Galärvarvsområdet. Handläggningen av ärendet har pågått under en mycket lång tidsperiod. Det är nu hög tid att det gamla provisoriet ersätts av ett permanent museum. Wasa måste få komma till ro i vackra och ändamålsenliga lokaler.

Anf. 5 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! På en punkt håller jag med Elisabeth Fleetwood i hennes argumentering. Det är olyckligt om man måste fatta beslut under stor oenighet – det gäller egentligen i varje fråga. Det hade naturligtvis varit önskvärt att vi i enighet kunnat fatta ett beslut om Wasamuseets permanenta placering. Men skulle vi vänta till dess att vi i denna fråga vunne enighet, skulle vi komma i den situationen att vi möjligen inte behövde lösa problemet alls – Wasa skulle under tiden försvinna, inte längre vara något att spara. Vi har alltså befunnit oss i ett läge där vi måste ta ställning och fatta beslut – om vi vill behålla Wasa.

Jag fick vid ett tidigare tillfälle kritik för att jag uppsköt beslutet. Det gjorde jag bl. a. därför att jag fann det angeläget att pröva också de argument som i en skrivelse framfördes av Föreningen Östermalm. Den opinionen har således inte blivit förbigången eller överkörd, utan den har fått sin sak prövad.

Vid sitt ställningstagande fann regeringen att de argument som framförts av Föreningen Östermalm inte gav anledning till en ändring i fråga om placeringen. Regeringen stod därför fast vid det beslut som bl. a. min företrädare som ansvarigt statsråd för detta område hade medverkat till att regeringen tidigare fattat.

Låt mig säga beträffande frågan om vilka som har tillstyrkt och vilka som inte gjort det att det faktiskt är ett stort antal instanser som har tagit ställning för den placering som nu är aktuell. Det har bl. a. varit Stockholms kommun, Sjöhistoriska museet och majoriteten av juryn.

Elisabeth Fleetwood gör en stor affär av skönhetsrådets bedömning, och det är riktigt att skönhetsrådet är ett betydelsefullt organ. Men jag vill påminna om, Elisabeth Fleetwood, att skönhetsrådet inte är ett regeringens remissorgan. Det är en instans som Stockholms kommun har som sitt organ för att få synpunkter och beslutsunderlag i frågor som kräver kommunens ställningstagande. Även om skönhetsrådet, som alltså är det kommunala organet, i det här fallet har gjort en bedömning som resulterat i att rådet föreslagit något annat än vad kommunen sedan kommit fram till, har kommunen ändå beaktat vad dess speciella råd för sådana här frågor har sagt men funnit att detta inte bör motivera beslutet från kommunens sida. Det vore märkligt om vi systematiskt skulle ta hänsyn till olika remissinstansers underorgan. Jag måste fråga Elisabeth Fleetwood om det är en rekommendation från hennes sida att regeringen skall återopa olika kommunala nämnder och fatta beslut på grundval av en direktremiss från en kommunal nämnd till regeringen. Det vore enligt min mening att något illa hantera den kommunala beslutsordningen. Jag tycker med andra ord att man i det här sammanhanget har behandlat skönhetsrådets yttrande på ett korrekt sätt.

Här ställdes frågan om jag anser att skönhetsrådets bedömning är orgrundad. Det anser jag naturligtvis inte. Som stockholmare tycker jag att skönhetsrådet skall göra sina bedömningar, men rådet kan inte ensamt vara avgörande i sådana här frågor, och framför allt är det kommunen som skall göra den slutliga bedömningen.

Jag anser inte att kostnaderna är marginella. Elisabeth Fleetwood och jag rör oss möjligen med skilda marginaler, men jag vill säga att jag normalt inte räknar 25 miljoner till de marginella insatserna, i all synnerhet inte som jag nu upptäcker att de 25 miljonerna kräver ytterligare en investering, nämligen investeringen för en tunnelbana. Det är ju här fråga om att leda i bevis att man med en annan placering skulle kunna få minskad trafik. Nu tror jag att det argumentet är ett av de minst lyckade bland dem som anförs mot den föreslagna placeringen. Jag undrar om inte Elisabeth Fleetwood borde överge just detta argument. Det är ungefär 100 meter mellan de olika placeringarna. Man frågar sig om en utbyggnad av tunnelbanan till någon plats i närheten av Gröna Lund skulle innebära att folk inte skulle vilja gå från en tunnelbaneuppgång där till Nordiska museet. I själva verket är det ju också så att Djurgården är avstängd för biltrafik hela sommaren under lördagar, söndagar och helger. Det finns knappast några parkeringsplatser på Djurgården. De allra flesta som tar sig dit i dag promenerar eller åker buss över Djurgårdsbron. Skulle vi föra en typ av argumentering som innebär att vi räknade med hur mycket Djurgården nöts av skosulor, måste vi konstatera att nötningen blir mindre ju närmare Djurgårdsbron Wasavarvet ligger, men en sådan argumentering tycker jag knappast är relevant.

Nej, låt oss ta ställning till och diskutera det som är det centrala. Det här är en fråga där medborgare i Stockholm och i hela Sverige har skilda uppfattningar. Efter en omfattande, mycket gedigen utredning har man stannat för det förslag till lösning som har vunnit de flestas tillstyrkan och gillande. Det innebär naturligtvis att några har blivit besvikna och missnöjda,

men mot bakgrund av den omsorg som lagts ner på planeringen tycker jag nog att man får acceptera detta.

Bland de brev som jag har fått i den här frågan – och de är ganska många – finns ett som innehåller ett förslag som möjligen skulle kunna lösa den här konflikten. Det kom från en person som skrev att han tyckte att man inte skulle lägga Wasa vare sig i Alkärret eller i Galärvarvsdockan. Han tyckte att vi skulle göra henne sjövärdig igen och sända ut henne över haven för att göra propaganda för vårt land. Det förslaget har jag emellertid inte låtit försena beredningen av och beslutet i ärendet.

Anf. 6 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Det gläder mig att statsrådet Göransson tycker som jag – att det är olyckligt att behöva fatta beslut under oenighet. Det gör vi ju ofta i den här kammaren, men när det gäller sådana här viktiga kulturfrågor är det desto angelägnare att vi försöker sträva mot enighet.

Jag har därför svårt att förstå varför vi inte skulle vänta litet till. Wasa har väntat länge, och det är ett bestickande argument när statsrådet säger att hon kanske faller ihop. Så gör tydligen också dockan helt plötsligt. Jag tror inte att ett uppdrag till de båda arkitektlagen att träda in i aktivitet igen och lägga fram ett förslag om en förläggning till Alkärret skulle betyda en sådan försening att det hotade vare sig Wasavarvets eller dockans existens.

Föreningen Östermalm har haft tillfälle att yttra sig, säger statsrådet, men man har inte funnit anledning till ändrad inställning. Jag beklagar det. Jag kan inte göra mer i dagens läge, men jag kommer att fortsätta att beklaga det.

Skönhetsrådet i Stockholm är ett remissorgan för Stockholms stad – det är alltså inte ens beslutande utan endast ett remissorgan. Men man kan inte komma ifrån att de som ingår i skönhetsrådet besitter en kompetens som är absolut unik. Därför tycker jag att det är märkligt att man inte har lyssnat mer på dem.

När det gäller opinionen och det sista som statsrådet var inne på om 25 miljoner plus vill jag säga: Låt oss dra av de där 10 miljonerna som Stockholms skattebetalare redan har lagt ner på Galärvarvsparken. Då har vi nästan halverat den här summan. Wasamuseet är, som jag redan sagt, ett självbärande museum som kommer att tjäna både svenskar och utländska turister under många år.

Statsrådet Göransson menade att tunnelbanan var ett dåligt argument. Nej, statsrådet Göransson, det är ett utmärkt argument, för den kommer ändå att byggas. De kostnaderna har vi under alla förhållanden – de har inte med Wasavarvet att göra. Som pluseffekt skulle vi få en miljöförbättring med färre bilar och behov av färre bussar. 100 meter, sade statsrådet Göransson, som tydligen går med sjumilastövlar. Avståndet är nämligen 600–700 meter, och det kan hända att en ökning av avståndet med 700 % jämfört med vad statsrådet anförde kan ha en viss betydelse. Det är riktigt att Djurgården är avstångd för bilar just för att Djurgården miljömässigt är så oerhört pressad. Desto viktigare är det att få fram tunnelbanan.

Så till Jan-Erik Wikström, som påstår att dockan nätt och jämt håller

samman. Då är det desto viktigare att vi försöker få ett slutligt beslut åt det håll som jag hoppas att den ändrade opinion som man både i partierna i Stockholms kommun och i Stockholms stadshus håller på att arbeta fram får komma till uttryck så fort som möjligt, så att vi får en omprövning till stånd. Vi är väl alla överens om att ett Wasamuseum på rätt plats och i rätt utformning är en enorm kulturvinst för Sverige.

Anf. 7 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Vad jag försökte illustrera med mitt korta inlägg var att handläggningen av frågan om Wasavarvets nya lokalisering pågått många, många år. Redan för tio år sedan sade de som är ansvariga att det brådskade med ett beslut därför att det nuvarande provisoriet aldrig var avsett att stå så länge. Ansvar för att bevara Wasa är det viktigaste av allt. Det har lett till att en rad regeringsbeslut genom åren har fattats. För ett ganska stort antal år sedan bestämde man sig för att av en rad redovisade skäl Galärvarvet var att föredra som slutlig lokalisering.

Sedan är det tyvärr så, att det finns delade meningar. Jag har partivänner på Östermalm som har samma uppfattning som Elisabeth Fleetwood. Men jag tror att också de inser att förr eller senare måste man ta ställning. Det finns inte obegränsat med tid på den här punkten. Alla kan inte bli tillfredsställda. Jag skulle vilja varna för tanken att man har tid att vänta ytterligare. Jag tror faktiskt inte att det nuvarande provisoriet tål någon ytterligare fördröjning.

Anf. 8 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill understryka det som Jan-Erik Wikström sade i slutet av sitt inlägg nyss, nämligen att Wasa inte klarar att den här frågan förhalas ytterligare. Det är alltså inte bara en fråga om kostnader utan också en fråga om att faktiskt rädda Wasa för framtiden.

Det resonemang om skönhetsrådet som Elisabeth Fleetwood för kräver tydligen ett förtydligande. Vad jag ville påpeka var att skönhetsrådet, som kommunalt organ, naturligtvis har en kompetens som är värd att lyssna till och att respektera. Men om regeringen skulle anföras skönhetsrådets yttrande som det avgörande motivet för att gå emot en mycket bred grupp tillstyrkande instanser – bland vilka det organ, Stockholms kommun, som i sig innesluter skönhetsrådet tillstyrker förslaget i fråga – vore det faktiskt ganska uppseendeväckande. Då skulle man etablera en ny praxis när det gäller att hantera kommunala nämnders yttranden i skilda sammanhang. Om det däremot hade varit så, att det var ett annat majoritetsförhållande bland remissinstanserna, hade man naturligtvis kunnat använda sig av skönhetsrådets argumentering. Man kan inte återropa skönhetsrådet i egenskap av yttrande organ med den styrka som Elisabeth Fleetwood gör.

Sedan ännu en liten omgång när det gäller tunnelbanan. Elisabeth Fleetwood säger nu: T-banan kommer ändå och därför behöver man inte räkna på kostnaderna för den. Den har nämligen inte med Wasa att göra. Ja, det är vad Elisabeth Fleetwood sade och det är precis vad jag vill säga.

*Om planeringen
för ett permanent
Wasamuseum*

nämligen att byggandet av en tunnelbana till Djurgården inte har med Wasafrågan att göra.

Anf. 9 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Statsrådet Göranssons senaste kommentar är typiskt demagogisk för oss politiker. Pengar kostar det – var vi nu än tar dem. Vad jag avsåg att framhålla i min förra replik här från talarstolen var ju att vi inte skall räkna in kostnaderna för tunnelbanebygget som pluskostnader i samband med att Wasamuseet byggs, för de kostnaderna täcks i varje fall på något sätt – genom statsbidrag och naturligtvis genom höjda kommunalskatter för Stockholm. Men det är en sak. Vi skall inte blanda ihop begreppen. Den fina effekten av en tunnelbana blir att stockholmarna får en bättre miljö. Vi vet ju att det är besvärligt för dem med alla bilar. Jag tycker därför inte att statsrådets senaste inlägg om tunnelbanan var relevant.

Visst skall vi lyssna på kommunerna! Det vore mig fjärran att tala emot den kommunala kompetensen. I stället eftersträvar jag alltid att under arbetet här i kammaren medverka till att stärka den, på centralstyrningens bekostnad. Men nu säger både statsrådet Göransson och Jan-Erik Wikström att Wasa inte klarar en ytterligare förhållning. Jag är ledsen men jag måste säga att jag betvivlar att en mindre förhållning skulle betyda Wasas fördärv. Jag tycker – förlåt att jag säger det – att det nästan är att tillgripa en enkel argumentation när man säger att förslaget till en slutlig lösning vid Alkärrret – jag och många andra tror att det från alla synpunkter blir en bättre lösning – skulle vara omöjligt att föra fram just med hänvisning till att Wasa inte klarar en förhållning.

Anf. 10 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag ber om överseende, Elisabeth Fleetwood, om jag i mitt resonemang om tunnelbanan förefaller vara demagogisk och osaklig. Det som jag faktiskt ville peka på är följande.

Menar Elisabeth Fleetwood verkligen – måste jag återigen fråga – att en tunnelbana till Djurgården, med en tunnelbanestation i trakten av Gröna Lund, inte skulle kunna klara trafikförsörjningen och vara ett bra alternativ för dem som skall besöka institutioner i närheten av Nordiska museet? Det var det argument som Elisabeth Fleetwood hade. Hon menade att det var tunnelbanan som skulle möjliggöra den perfekta lösningen med placeringen vid Alkärrret. Jag instämmer i den höga uppskattningen av tunnelbanans kvaliteter, men den kommer att vara värdefull oavsett var Wasa ligger.

Klarar Wasa en ytterligare fördröjning? Nej, de rapporter och bedömningar som har gjorts av sakkunnigt folk tyder på att hon inte gör det. De synpunkter som har framförts från Föreningen Östermalm och andra är inte radikalt nya synpunkter. Det är de krav och önskemål som har bearbetats i en offentlig debatt och en diskussion i de olika beredningsorganen under drygt tio år. Det är därför som vi nu måste säga att vi uppenbarligen inte blir eniga i denna fråga, och då måste vi vara beredda att fatta beslut.

Anf. 11 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag nämnde avståndet mellan Allmänna gränd, dit tunnelbanan skulle gå, och Galärvarvsförläggningen därför att jag anser att det avståndet är så pass långt att många människor skulle lockas att ta sina bilar till Djurgårdsdelen av staden. Det är alldeles riktigt, som statsrådet Göransson säger, att bilar inte har tillträde till Djurgården under den ljusa tiden av året, men vad skulle det inte betyda i sämre trafikmiljö och sämre miljö över huvud taget för den del av Östermalm som skulle komma att användas som parkeringsplats? En annan fråga är hur parkeringen i Galärvarvsparken skall se ut. Mitt argument är att antalet bilar i detta område skulle minska enormt om vi fick denna tunnelbana.

Sakkunniga har fastnat för Galärvarvsalternativet. Sakkunniga skall man lyssna på, enligt statsrådet Göransson, och det är bra. Men det finns andra sakkunniga som har fastnat för det av mig förordade alternativet. Här står sakkunniga mot sakkunniga, och tyvärr är vi politiker sådana att vi lyssnar på de sakkunniga som vi vill lyssna på. Jag har försökt lyssna på båda parter – jag hoppas att även statsrådet Göransson har gjort det – och har efter moget övervägande kommit fram till att vi bör undersöka om arkitektlagen kan finna en kompromiss för att nå det allra bästa resultatet för oss alla.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1984/85:136 om skolans medverkan vid distribution av visst politiskt arbetsmaterial**Anf. 12 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:**

Herr talman! Sten Svensson har frågat utbildningsministern hur regeringen principiellt ser på skolans eventuella medverkan vid distribution av politiskt propagandamaterial.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Låt mig först erinra om att det av 1980 års läroplan för grundskolan (Lgr 80) följer att skolans urval och behandling av stoff i alla ämnen skall präglas av saklighet och allsidighet. Skolan skall vara öppen för att skiljaktiga värderingar och åsikter framförs och hävda betydelsen av ett personligt engagemang.

I samhället finns ett rikligt informationsutbud genom böcker, tidskrifter, broschyrer, tidningar och etermedier. Av läroplanen framgår att detta utbud, kritiskt utnyttjat, kan utgöra kunskapskällor i skolarbetet och att det kan och bör användas då man söker en bild av hur olika grupper och intressen söker påverka oss i skilda riktningar. Det är viktigt att skolan på detta sätt ger eleverna förutsättningar att kritiskt värdera den information och den kunskap de utsätts för.

Jag har fullt förtroende för att lärare och elever kan hantera såväl informationsmaterial från fackliga organisationer som information från

*Om skolans med-
verkan vid distribu-
tion av visst poli-
tiskt arbetsmaterial*

samhället i övrigt inom de ramar som läroplanen ger. Det finns enligt min mening inte någon anledning till särskilda åtgärder från regeringens sida när det gäller distribution till skolor av exempelvis fackligt informationsmaterial.

Anf. 13 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Göransson för svaret på min interpellation.

Mot bakgrund av några aktuella händelser har jag tagit upp frågan om huruvida personal i offentlig tjänst – i det här fallet inom skolan – utan vidare skall medverka till distribution av visst politiskt propagandamaterial. Skall skolan lära tioåringar rita plakat med texten "Bort med betygen" till första maj eller spela tärningsspel – där man får stå över fyra kast om man hamnar på ruta med borgerlig regering?

Dessa inslag finns i LO:s senaste material om första maj, som erbjudits skolor från mellanstadiet och uppåt som undervisningsmaterial. LO erbjuder sitt material gratis till skolorna. Det består av ett tolvsidigt elevhäfte i fyrfärg. Det innehåller texter och noter till Internationalen och Arbetets söner, en tecknad serie kallad "Lotta och Micke demonstrerar" och instruktioner om hur man gör plakat och banderoller till förstamajtaget.

Mittuppslaget är gjort som ett tärningsspel som följer arbetarrörelsens utveckling. På ruta 1979 står det: "Borgerlig regering igen! – vänta fyra kast." Under texten sitter en piprökande person och sover. På rutan 1982 står det: "(s)-valseger! Gå direkt i mål!!"

Som jag påpekar i interpellationen, har LO medsänt ett följebrev där man motiverar sitt erbjudande med bl. a. följande ord:

"Det är naturligt att i undervisningen följa upp firandet av 1 maj som en av årets helgdagar. Materialet kan användas fr. o. m. grundskolans mellanstadium och komma in i samhällsorienterande ämnen, men också i svenska, musik, bild och andra ämnen där elevernas kreativa förmåga kan utnyttjas för att illustrera 1-maj-firandet."

Jag har därför frågat hur regeringen principiellt ser på skolans eventuella medverkan vid distributionen av politiskt propagandamaterial av den typ som LO:s elevhäfte utgör ett exempel på. Det svar som statsrådet Göransson har presenterat är dess värre mycket undanglidande och oprecist.

LO:s följebrev är formulerat på ett sådant sätt att det indirekt är fråga om en uppmaning till skolans personal att använda materialet i undervisningen. Det förhållandet motiverar några följdfrågor:

1. Anser statsrådet Göransson att LO-häftet är läromedel enligt Lgr 80 och att det präglas av saklighet och allsidighet?
2. Anser statsrådet Göransson att budskapet i häftet är sådant som skolans tioåringar skall behöva ta ställning till, eller är det inte meningen att de skall ta ställning?
3. Anser statsrådet Göransson att materialet – även mycket kritiskt utnyttjat – över huvud taget är av sådan kvalitet att det förtjänar att spridas inom skolvärlden?

Mitt eget svar, herr talman, är nej – ett klart och entydigt nej på de här tre frågorna. Vad svarar statsrådet Göransson – ja eller nej?

Frågorna har sitt intresse mot bakgrund av det organisationsstöd som stat och kommun svarar för, vilket kan användas till att finansiera aktiviteter riktade mot skolan. Frågan är om stat och kommun skall fortsätta att bevilja dylikt stöd när vi kan konstatera att t. ex. LO har råd att producera ett kvalitativt dåligt material till mycket höga kostnader.

Jag kan inte tänka mig att övriga parter på arbetsmarknaden, eller andra intresseorganisationer, skulle kunna komma på samma idé – eller menar statsrådet Göransson att det är fritt fram för t. ex. 4 oktober-kommittén eller Skattebetalarnas förening att göra om bedriften för balansens skull? Enligt min bestämda mening skall material av den här kvaliteten icke distribueras inom skolan – och ännu mindre användas i undervisningen – alldeles oavsett vilken organisation eller intressegrupp som producerat detsamma. Är statsrådet Göransson beredd att göra samma principdeklaration som jag här har gjort?

Frågorna har, som jag antydde inledningsvis, en vidare aspekt. Skall personal i offentlig tjänst medverka till distribution av politisk propaganda utan att vissa fasta spelregler som alla partier kan vara överens om iakttas? Frågan har sitt intresse inför den annalkande valrörelsen. Vi har nyligen erfarit vad socialdemokratin kan prestera så här tidigt, nämligen en film med ett inslag från skolan där barn motas bort från skolbespisningen. Kommer socialdemokratin att följa Aftonbladets råd att "dra in eländet", eller finns det risk för att även denna film och broschyrer på samma tema som i filmen kommer att dyka upp inom ramen för arbetarrörelsens skolinformation?

Anf. 14 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Jag har med intresse följt statsrådet Göranssons svar på Sten Svenssons interpellation, och jag håller med min kollega från Skaraborg att svaret är mycket diffust. "Skolans urval och behandling av stoff i alla ämnen skall präglas av saklighet och allsidighet", citerar statsrådet ur läroplanen, men jag tycker inte att han drar ut konsekvenserna av detta. Att använda ett rent propagandamaterial för *en* politisk åskådning i undervisningen kan faktiskt inte stämma överens med målsättningen om saklighet och allsidighet.

Att informera om skiljaktiga värderingar och åsikter är bra. Det skall skolan göra. Men därifrån till att låta eleverna aktivt arbeta med plakat för en förstamajdemonstration och ett tärningsspel som förmedlar en ensidig politisk propaganda är steget mycket långt. Saklighet och allsidighet har bytts ut mot ensidighet och indoktrinering, och det hör inte hemma i en skola som är till för alla barn.

Statsrådet säger vidare att han har fullt förtroende för att lärare och elever kan hantera ett sådant här material inom de ramar som läroplanen ger. Låt mig då påpeka att eleverna, som i det här fallet kan vara i tioårsåldern, knappast är mogna att ta ett sådant ansvar. Eftersom jag själv har varit lärare i många år måste jag också säga att det ofta kan vara svårt att sovra i allt det

Fredagen den
10 maj 1985

*Om skolans med-
verkan vid distribu-
tion av visst poli-
tiskt arbetsmaterial*

material man får till skolan för att använda i sådana ämnen som samhällskunskap, religionskunskap och andra värderande ämnen liksom i OÄ-ämnen, när det gäller mellanstadiet. Här har LO gjort ett rejält övertramp, för inte anser väl landets skolminister att eleverna på mellanstadiet aktivt skall engagera sig för ett politiskt parti på skoltid? Det är den kompletterande fråga jag skulle vilja ställa till skolministern.

Anf. 15 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Vi har med jämna mellanrum debatter här i kammaren som rör vad man får och inte får göra i fråga om opinionsbildning, i fråga om spridande av budskap, i fråga om – vad man bör, vad man får, vad man inte bör och vad man inte får göra.

Regeringen har nyligen lagt fram en proposition om ett visst regelsystem för distribution av videogram, dvs. TV-program över kabel. Det har utlöst en kanonad, och man har sagt att egentligen måste varje regel tas bort därför att yttrandefrihetskravet innebär att man i varje läge måste ha obegränsad tillgång till alla kanaler för varje form av yttrande och påstående.

Jag finner det därför litet uppseendeväckande när två företrädare för moderata samlingspartiet ställer frågor om vilka regelskrivningar regering och riksdag bör göra visavi en facklig organisation i fråga om de brev som den organisationen skriver och riktar till skolan.

En facklig organisation liksom en enskild medborgare får skriva vad de vill och rikta det till skolan. Riksdag eller regering kan inte rimligen gå in som censurorgan och granska vad som står i de meddelanden som skickas dit. Det viktiga för oss är att ha givit sådana klarläggande besked till dem som arbetar inom skolan att de vet hur de skall hantera det material de får, att rektorn i en skola vet hur han skall bedöma ett brev som kommer, t. ex. i vilket läge han är skyldig att rätta sig efter det – det gäller beslut som kommer via skolöverstyrelse och länskolnämnd – och hur han skall bedöma det om en enskild medborgare skriver och är lömsk på någonting i skolan; han bör då ta del av det, men hans reaktion bör inte vara att han vänder sig till medborgaren och talar om att denne egentligen inte har rätt att skriva ett sådant brev. Det är faktiskt en viktig yttrandefrihetsfråga – skall vi låta organisationer skriva även dumma brev, om de nu skulle vara dumma? Man kanske skall ha den rätten i ett fritt och öppet samhälle. Skall religiösa i sitt material få tala om att de tror på Gud? Vi har ju haft en lång censurtradition på det här området, när vi i folkbildningssektorn inte gav statsbidrag för bibelstudier om man avslutade bibelstudierna med bön; eftersom man då hade visat att man tagit bibelstudierna på allvar kunde man inte få statsbidrag för dem.

Denna något rigida inställning har vi nu befriat oss från, och det tycker jag är bra. Jag tycker att vi skall ha den öppenheten. Vi har nu i läroplanen vidgat begreppet läromedel och sagt att läromedel är sådant lärare och elever kommer överens om att använda för att nå uppställda mål och där finns ett rikligt informationsutbud – genom etermedier, böcker, tidskrifter, broschyrer och tidningar. Det är rimligt att man använder också partsinlagan. Det LO-material ni kritiserar är ett material där Landsorganisationen säger: Det

här är Landsorganisationens uppfattning; det syns på varenda rad, och kritiken gäller egentligen just att det på varje rad så tydligt framgår att Landsorganisationen står bakom materialet. Det tycker jag faktiskt är en fördel – jag utgår ifrån att vi har så bra lärare i samhällsorienterande ämnen och så bra mellanstadielärare att de vet vad Landsorganisationen är och möjligen har någon aning om vilka värderingar – också politiskt – som kan dominera Landsorganisationen. Jag tror alltså inte att detta är den smygande fara, som ni här påstår. Det är en part som öppet deklarerar vad man tycker, och det kan man göra mer eller mindre skickligt, mer eller mindre omdömesgillt. Men det vore verkligen allvarligt om vi som grundläggande princip hade att den som i samhällslivet utanför skolan representerar partsintressen aldrig skulle få redovisa de intressena öppet och tala om att det är det man gör.

Jag har alltså ingen anledning att bedöma kvaliteten – den får varje avsändare stå för. Jag brukar inte stiga upp och recensera de brev jag får och uttala mig om kvaliteten på dem – det får varje avsändare för sig stå för. Däremot brukar jag när jag gör min egen bedömning ta ställning till hur jag skall använda brevet, i vad mån jag skall åberopa det och i vad mån jag skall avvisa innehållet i det.

Jag tycker alltså att både Sten Svenssons och Lars Hjerténs sätt att ta upp den här frågan i hög grad röjer en ambition att censurera, att begränsa, och den reagerar jag emot. Låt mig bara när det gäller den reklamfilm som jag fick en tillägsfråga om av Sten Svensson påpeka att den faktiskt är censurerad och godkänd av statens biografbyrå. Den är censurerad, eftersom vi på filmområdet har en statlig censur.

Anf. 16 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Givetvis delar jag Bengt Göranssons uppfattning när det gäller censur och förbud: Vi skall ha så litet av den varan som möjligt. Men man kan faktiskt inte jämföra den obligatoriska grundskolan med samhället i övrigt. Grundskolan har vissa bestämmelser och regler om allsidighet, opartiskhet och mångsidighet.

Ute i samhället finns inte dessa regler när vi själva tar ställning. Grundskolan måste ta hänsyn till detta. Då passar inte denna typ av material som vi har berört här in i sammanhanget. Det finns inget utrymme för det om man skall följa läroplanen Lgr 80.

Det är viktigt att skolan presenterar politiken på ett sådant sätt att eleverna blir intresserade och själva kan sätta sig in i politiska frågor – det är helt klart. Jag håller med om att det kan vara svårt att dra gränsen mellan det som är intresseväckande undervisning och det som är direkt propaganda och som inte hör hemma i skolan. Det kan alltså vara svårt att hålla rågången klar mellan dessa två olika uppgifter i samhället. En sådan uppgift underlättas inte om man får propagandamaterial av det här slaget. Det ställs då mycket stora krav på lärarna.

Vi har redan berört den film som har resulterat i ett häfte som har tillställts de elever som går i gymnasiet – de har inte fått det i skolan utan de har fått det

*Om skolans med-
verkan vid distribu-
tion av visst poli-
tiskt arbetsmaterial*

hem i sina brevlådor. Det är ett material som sprids under den här valrörelsen, vilket är utomordentligt allvarligt. Eftersom häftet skickas hem till ungdomarna får man hoppas att den desinformation som sprids kan motverkas genom samtal och diskussioner. Men den möjligheten finns inte alltid i alla hem. I varje fall finns det inte några lärare som står redo att hjälpa till med granskning och sovring.

Jag skulle vilja ställa en fråga till skolministern. Den bild av skolan som presenteras i det här häftet som går ut till gymnasieeleverna ger intrycket att man, om det blir en borgerlig valseger, måste betala sin skollunch, och kan man inte betala får man ingen lunch; man får stryk. Är det denna bild socialdemokraterna vill ge av en mellanstadieskola efter en eventuell borgerlig valseger?

Anf. 17 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det är ingalunda fråga om en förbudsdiskussion. Självfallet får LO skriva och trycka vad man vill. Det är inte det debatten gäller. Debatten gäller om det här materialet är av den kvaliteten att det förtjänar att spridas och användas som undervisningsmaterial i skolan.

Jag vill påminna statsrådet Göransson om de tre frågor som han inte gick in på i sitt svar:

Anser statsrådet Göransson att LO-häftet är läromedel enligt läroplanen Lgr 80 och att det präglas av saklighet och allsidighet? Det var den första frågan.

Är budskapet i häftet sådant som skolans tioåringar skall behöva ta ställning till? Det var den andra frågan.

Och den tredje frågan är: Anser statsrådet Göransson att materialet, även mycket kritiskt utnyttjat, över huvud taget är av sådan kvalitet att det förtjänar att spridas inom skolvärlden?

Detta var alltså de tre frågor jag ställde och som jag nu påminner om och ber att få ett svar på.

Jag ställer frågorna mot bakgrund av att det beviljas offentliga medel från stat och kommun till organisationerna. Enligt uppgift betalar skolöverstyrelsen ut följande belopp i anslag till de fackliga organisationerna centralt under innevarande budgetår – till LO 1 095 000 kr., till TCO 650 000 kr., till SACO-SR 315 000 kr. Dessa belopp kan användas för skolinformation.

Ett annat exempel är att samtliga kommuner i Stockholms län under år 1984 utbetalade 75 000 kr. i bidrag till skolinformatörernas verksamhet inom LO. Jag undrar om vi i ett ekonomiskt läge där vi lånar allt fler miljarder från utlandet skall fortsätta att ge statliga bidrag av den här typen, ifall det kommer fram material av det här slaget. Jag skall fortsätta, eftersom den här frågan har en vidare aspekt. Den gäller ytterst: Skall personal i offentlig verksamhet ställa upp och sprida den här typen av material när det kommer? Jag riktar mig i och för sig inte mot att man skriver och trycker det här materialet. Det gäller inte förbud här. Frågan gäller om man skall ställa upp och använda och sprida material av detta slag.

Ytterligare ett exempel hämtar jag från en offentlig arbetsplats. Härömda-

gen ville några företrädare för arbetarrörelsen dela ut socialdemokraternas valhandbok nr 2 – det är den som jag har här – till vårdtagare på en institution i min egen valkrets. Men eftersom personalen där hade bättre omdöme än uppdragsgivarna stoppades det. Att materialet innehåller en mängd felaktiga beskyllningar mot oss moderater får vi ta upp i ett annat sammanhang. Men att kräva att personal i offentlig tjänst utan vidare skall ställa upp och dela ut politisk propaganda är att gå för långt.

Eller menar statsrådet Göransson att alla övriga partier skall sätta i gång med samma metoder? Det är i så fall inte att undra på att kostnaderna stiger. Och skall detta verkligen tillåtas i vårt nuvarande samhällsekonomiska läge?

Det största partiet har ju de största ekonomiska resurserna och får väl också anses ha ett särskilt ansvar. Menar statsrådet Göransson att partistöden från stat och kommun skall fortsätta att öka för att man skall kunna finansiera nya kampanjer, som i sin tur kräver nya genmälen och nya resursinsatser för att balansera de resurser som socialdemokratin sätter in? Det här är en viktig fråga med tanke på den annalkande valrörelsen: det är märkligt att man har satt i gång så tidigt.

Jag är inte ensam om att recensera vad som har kommit fram. Låt mig citera Aftonbladets recension av den film som statsrådet Göransson nämnde i sitt senaste inlägg.

”Sossarna lär ha satsat en halv miljon på en reklamfilm för att visa väljarna ’en häftig bild av ett egoistiskt samhälle’, som partiets informationschef så subtilt uttrycker det.

Filmen, 75 sekunder, visas på biograferna och innehåller en rad brutala och vulgära scener. Stämningen är torftig. Människofientlig.

Syftet är att tittarna skall associera filmen med moderaternas egoistiska och kallhamrade konkurrenssamhälle.

Det hela är pinsamt. Filmen saknar all trovärdighet. Den är bara vulgär. Dra in eländet!”

Jag upprepar min fråga från det förra inlägget: Kommer socialdemokraterna att följa rådet att dra in filmen, eller skall vi räkna med att den här typen av information kommer att dyka upp i skolan under den annalkande valrörelsen?

Anf. 18 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! I motsats till Sten Svensson blandar jag inte ihop de uppgifter som åligger regering och riksdag såsom medborgerligt valda organ och de uppgifter som åläggs organisationer av deras medlemmar.

De frågor som ställs om vad det socialdemokratiska partiet tänker göra med den ena eller andra filmen bör riktas till partiets sekreterare – det är partisekreteraren som kan svara på det. I det socialdemokratiska partiet har man en sådan öppenhet för meningsyttringar att man svarar på brev som kommer också från motståndarpartier. Vi har ingenting emot det, och jag är övertygad om att Bo Toresson kommer att ge alla de besked i det avseendet som Sten Svensson vill ha.

Min anknytning till filmen, som visas på biograferna, är att jag som

*Om skolans med-
verkan vid distribu-
tion av visst poli-
tiskt arbetsmaterial*

regeringsledamot ansvarar för statens biografbyrå. Jag tillät mig påpeka att filmen i enlighet med lagstiftningen är censurerad – den är granskad och godkänd för offentlig visning. I den mån Sten Svensson vill ha ett censurinstrument för att hindra att obehagliga åsikter sprids kan jag berätta att man har bedömt att svenska medborgare utan att lida skada till själen bör kunna se 75 sekunder av en film som Aftonbladet betraktar som smaklös och usel. Detta har jag nu sagt om censurfrågan – för det är egentligen den saken det handlar om.

Sten Svensson tar på nytt upp sina frågor, som jag faktiskt svarade på. Jag svarade på dem resonerande – jag medger det – och jag skulle möjligen också ha upprepat dem och pekat på varje svar för sig. Jag skall därför upprepa svaren.

Anser Bengt Göransson att detta är ett läromedel i enlighet med läroplanens anvisningar? – Det är naturligtvis inget centralt läromedel, men vad sägs om läromedel i läroplanen? Jo, det framhålls att broschyrer, tidskrifter och åsiktsyttringar också kan vara läromedel, om en lärare tycker att det är lämpligt att använda dem för att belysa vissa samhällsförhållanden. Det sägs vidare:

”Skiljaktiga uppfattningar liksom problem och svårigheter skall öppet redovisas och bearbetas. Värderingar får förekomma. Samhällsfrågor är t ex aldrig värderingsfria. Men det skall alltid klart framgå vem det är som står för dem. Så har t ex läraren rätt att uttrycka egna värderingar om det klart framgår att de är personliga. Eleverna får inte vilseledas genom uttryck som 'man', 'torde', 'anses ofta', osv.”

Menar Sten Svensson att det material som han så starkt kritiserar är publicerat och utgivet i sådan form att en aningslös och om samhällsförhållandena okunnig lärare inte inser att det är Landsorganisationen som ligger bakom det? Det är ju inte heller skolan som distribuerar materialet, utan det är Landsorganisationen som gör det.

Frågan är om vi mot bakgrund av läroplanens skrivning vill ha läromedel vid sidan av de centralt fastställda. Skall intresseorganisationer få erbjuda skolan sina partsinlagor? Det är faktiskt i yttrandefrihetens samhälle en ganska viktig fråga att ta ställning till. Man kan nämligen inte begära att skolan skall göra kvalitetsbedömningar av varje partsinlaga och auktorisera sådana. Poängen är att detta måste göras av den enskilde läraren i skolan. I mångfaldens samhälle litar man på att den enskilde läraren har möjlighet att hantera också de partsinlagor som han kommer i kontakt med.

Lars Hjertén säger att skolan inte är jämförbar med samhället i övrigt och att skolan inte kan få utsättas för sådant här material. Jag måste då få ställa en fråga till Lars Hjertén: Innebär det att ni från er sida skulle vara beredda att förändra läromedelsbegreppet? I så fall måste vi omdefiniera detta och säga att läromedel enbart är centralt godkänt och fastställt material. Är det en sådan stel och auktoriserad skola som ni vill stå för? Vart tar då friskolorna vägen? Och hur skall det gå för Waldorfskolorna i en sådan situation?

Anf. 19 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Statsrådet Göransson ifrågasätter min roll i det här sammanhanget. Jag vill understryka något som jag sade i mina båda föregående inlägg, nämligen att stat och kommun betalar ut betydande understöd i form av bidrag till den här typen av verksamhet. Dessutom höjs ju stödet till partierna kraftigt. Med tanke på den samhällsekonomiska utvecklingen, som regeringen har ansvar för, anser jag det fullt befogat för mig att ställa frågor om hur de här pengarna används. När organisationerna, som skall ha full frihet att trycka och distribuera material – och jag vill noga understryka att det inte är det som jag ifrågasätter – producerar ett material av den nu aktuella kvaliteten, finns det skäl att ifrågasätta om vi, med tanke på det ekonomiska läget, fortsättningsvis skall bevilja medel av denna typ.

Skall vi fortsätta att öka partistödet när partier har råd att producera material som denna film, med inslag som en partiet närstående tidning tycker är pinsamma och därför föreslår partiet att filmen skall dras in? Skall vi fortsätta att bevilja stöd på nuvarande nivå? Det är kärnfrågan. Den huvuduppgift som en ledamot av Sveriges riksdag har är ju att värna om skattebetalarnas pengar.

Anf. 20 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Det är faktiskt en skillnad mellan den obligatoriska skolan och samhället i övrigt. Som enskild medborgare ute i samhället har jag inget krav på mig att iaktta saklighet och allsidighet. Skolan måste emellertid ställa det kravet på undervisningen.

Jag vill till sist säga att under de år då jag var lärare, fram till 1982, mötte jag aldrig den typ av propagandamaterial som nu skickas över till skolorna. Det har skett en kraftig upptrappning av den politiska propagandan. Jag tror inte att det är särskilt bra för skolan. Det ställer enormt stora krav på skolan, framför allt på lärarkåren, i form av sovring och genomläsning av ett enormt stort material, som fortlöpande kommer in. Det kravet skall vi naturligtvis ställa på lärarna, men det leder nu till betydligt mera arbete än vad det gjorde bara för några år sedan.

Anf. 21 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Vi utsätts för mycket av påverkan i vårt samhälle. Det är många skrifter och broschyrer som ramplar ner i våra brevlådor. Lars Hjertén tycks drömma om ett samhälle där vi skulle kunna så skydda lärarna att de aldrig utsattes för den typen av påverkan utan kunde vistas i internat och gå ut obefläckade för att undervisa sina elever.

I själva verket får lärarna på olika sätt detta material. Den fråga som ni tar upp i dag skulle ha vållat oro hos mig, om jag för ett ögonblick hade trott att Lars Hjertén känt sig förpliktigad att använda detta material i sin undervisning. Men jag är alldeles övertygad om att han inte för ett ögonblick skulle reflektera över att göra det. Han har därmed redan gjort den bedömning som han som lärare faktiskt har rätt och möjlighet att göra.

Sten Svensson har nu vidgat perspektivet och ställer följande fråga: Skall vi

*Om skolans med-
verkan vid distribu-
tion av visst poli-
tiskt arbetsmaterial*

fortsätta att ge partistöd och skall vi fortsätta att ge stöd till fackliga organisationer som ger ut sådant här material? Så tillägger han: Detta är kärnfrågan. Det är möjligt, Sten Svensson, att detta är kärnfrågan, men det var faktiskt inte den frågan som Sten Svensson ställde i sin interpellation.

Anf. 22 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Statsrådets sista inlägg tycker jag faktiskt ger en viss öppning. Han utgick från att jag som lärare aldrig skulle kunna tänka mig att använda denna typ av material. Jag antar att jag i så fall är hyggligt representativ för lärarkåren. Jag tror inte att någon lärare skulle använda sig av detta material. På den punkten är vi nu tydligen överens.

Anf. 23 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Någon skall ju bekosta det material som man begär att skolan skall medverka till att distribuera. Det låg alltså i min fråga huruvida skolan skall medverka till detta. Det kostar nämligen i slutändan pengar att producera detta material. Eftersom det dessutom utgår statligt stöd till verksamheten, är det befogat att ställa den frågan.

Jag konstaterar att vi härvidlag gör olika bedömningar. Jag har velat ge statsrådet Göransson chansen att ta avstånd från innehållet i dessa företeelser. Statsrådet Göransson har inte gjort det. Jag kan inte göra någon annan värdering av hans svar än vad hans tankesätt synes förtjäna.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1984/85:203 till jordbruksutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1984/85:211 till jordbruksutskottet

Beträffande detta ärende hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till fjorton dagar.

Kammaren beslöt förkorta motionstiden till att utgå torsdagen den 23 maj.

7 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:3200 av *Per Unckel m. fl.*

1984/85:3201 av *Ulf Adelson m. fl.*

1984/85:3202 av *Bengt Westerberg m. fl.*

1984/85:3203 av *Lars Werner m. fl.*

1984/85:3204 av *Björn Samuelson m. fl.*

1984/85:3205 av *Ove Eriksson*

1984/85:3206 av *Karin Söder m. fl.*

1984/85:3207 av *Lars Svensson m. fl.*

1984/85:3208 av *Yngve Nyquist m. fl.*

1984/85:3209 av *Yngve Nyquist m. fl.*

1984/85:3210 av *Ingemar Hallenius m. fl.*

1984/85:3211 av *Elver Jonsson* och tredje vice talman *Karl Erik Eriksson*

1984/85:3212 av *Alf Wennerfors m. fl.*

1984/85:3213 av *Göthe Knutson*

1984/85:3214 av *Stig Alemyr m. fl.*

1984/85:3215 av *Elver Jonsson m. fl.*

1984/85:3216 av *Agne Hansson* och *Gösta Andersson*

Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86, m. m.
(kompletteringsproposition) (prop. 1984/85:150)

8 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1984/85:26 Teckning av aktier i en penningmarknadscentral (prop. 1984/85:125 delvis och förs. 1984/85:25)

1984/85:27 Anslag till byggnadsstyrelsen m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:28 Fortsatt valutareglering (prop. 1984/85:153)

1984/85:31 Anslag till riksgäldskontoret samt ändring i lagen om riksgäldskontoret (prop. 1984/85:100 delvis och förs. 1984/85:22)

Skatteutskottets betänkande

1984/85:49 Vissa uppbörds- och taxeringsfrågor m. m.

Justitieutskottets betänkanden

1984/85:27 Polisregister

1984/85:30 Anslag till åklagarväsendet (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:31 Tillägg till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna m. m. (prop. 1984/85:123)

1984/85:32 Anslag till justitiekanslern (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:33 Anslag till brottsförebyggande rådet (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:35 Tilläggsbudget III (prop. 1984/85:125 delvis)

Lagutskottets betänkande

1984/85:35 Arrendatorers rätt att förvärva arrendestället (prop. 1983/84:136 delvis)

Kulturutskottets betänkanden

1984/85:18 Vissa anslag ur kyrkofonden m. m. (prop. 1984/85:152)

1984/85:20 Tilläggsbudget III (prop. 1984/85:125 delvis)

Utbildningsutskottets betänkanden

1984/85:23 Tolk- och översättarutbildning m. m. (prop. 1984/85:132)

1984/85:30 Anslag till lokala och individuella linjer och enstaka kurser (prop. 1984/85:100 delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

1984/85:34 Lag om kontroll av husdjur m. m. (prop. 1984/85:159)

Näringsutskottets betänkande

1984/85:26 Prissättningen på olja och bensen

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1984/85:19 Tilläggsbudget III (prop. 1984/85:125 delvis)

1984/85:20 Det statliga arbetsgivaransvaret i vissa rättstvister (prop. 1984/85:134)

Bostadsutskottets betänkanden

1984/85:18 Dispositionsplanen för Djurgården

1984/85:19 Vissa byggnadshygieniska frågor m. m.

1984/85:20 Medel till utvidgat datorstöd vid bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna m. m. (prop. 1984/85:125 delvis och 1984/85:136)

1984/85:21 Anslag till länsstyrelserna m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:22 Anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 9 maj

1984/85:579 av *Björn Molin* (fp) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om väntetiderna inom sjukvården:

Det finns för närvarande ingen central sammanställning över väntetiderna inom sjukvården. Det har också visat sig svårt att från socialstyrelsen eller de enskilda sjukvårdshuvudmännen få fram statistik över väntetiderna inom sjukvården. Mot bakgrund av att en sådan statistik är viktig för den sjukvårdspolitiska debatten och för sjukvårdsplaneringen vill jag fråga statsrådet Sigurdsen:

Är statsrådet beredd ge riksdagen en samlad redogörelse för väntetiderna inom olika delar av sjukvården?

den 10 maj

1984/85:580 av *Gunnel Liljegren* (m) till statsrådet Bengt Göransson om sammansättningen av kommitté för ny organisation för svenskundervisning för vuxna invandrare:

Vid det principbeslut om ett nytt system för svenskundervisning för invandrare som fattades i december 1984 förutskickades att en organisations-

Nr 142

**Fredagen den
10 maj 1985**

*Meddelande om
frågor*

kommitté skulle tillsättas för att lösa vissa problem i samband med omorganisationen. Det gällde bl. a. fastställandet av läroplan och lärarkompetens, finansiering av reformen samt förslag till arbetsrättslig lagstiftning.

Regeringen har nu tillsatt en kommitté som är så sammansatt att varken oppositionspartierna eller arbetsgivarsidan, den ena av arbetsmarknadsparterna, får möjligheter till insyn i arbetet.

Mot den bakgrunden vill jag fråga statsrådet:

Vilka överväganden ligger bakom den till synes sneda sammansättningen av denna organisationskommitté?

10 § Kammaren åtskildes kl. 10.13.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert